Jönköpings regemente, ett av de regementen, i vilka Smålands storregemente 1623 delades. Nuui. sammanslaget med Kalmar regemente till Jönköping-Kalmar regemente.

Jönsson, Bengt (1849—1911), botanist, prof. i Lund 1902, univ.rektor 1909. Utgav viktiga arb. om växternas anatomi o. fysiologi.

Jönsson, Anders, f. $^{30}/_{12}$ 1883, bildhuggare. Porträtt o. dekorativ skulptur *{Barnbrunnen*, brons, Malmö 1913, *Elementens kamp*, fontän, brons, Göteb. 1930, *Hj. Branting, Kronprins Gustaf Adolf, Gustaf V).*

Jönsson, Gabriel, f. $^{18}/_{7}$ 1892, lyriker av idyllisk typ o. med motiv från skånska landskap. *Flaskpost* (1920), *Årsringar* (1927), *Mina skepp* (1936).

Jönåkers härad, Södermani. 1., omfattar 11 kommuner: Tuna, Lunda, Kila, Björkvik, Hälla, Nykyrka, Stigtomta, Barbo, Bergshammar, Tunaberg o. (S:t) Nikolai. 18,314 inv. (1947). Nyköpings domsaca.

Jörgen, författarnamn för G. F. Lundström.

Jörgensen, Adolf Ditlev (1840—97), dansk historiker, riksarkivarie 1889, reformerade Danmarks arkivväsen genom inrättande av ett samlat riksarkiv samt landsarkiv. J:s hist. författarskap äger en varm patriotisk klang. Hans huvudarb. är framställn. av tiden 1814—52 i »Danmarks Riges Historie» (1897). J:s *Historiske Afhandlinger* utgåvos 1898—99 i 4 bd o. på senaste tid har hans omfattande brevväxling publicerats.

Jörgensen, Johannes, f. 1866, dansk författare, skildrar i *Rejsebogen* (1895) sin omvändelse från Brändes' radikalism till en katolskt färgad religiositet, som präglar J:s hela senare alstring, bl. a. omfattande diktsamlingar *iBekendelse*, 1895; *Digte i Danmark*, 1944), reseskildringar *(Det tabte Land*, 1912), de till flera språk översatta helgonbiografierna *Frans af Assisi* (1907), *Katarina af Siena* (1915) o. *Birgitta af Vadstena* (2 del., 1941 o. 1944; sv. övers. 1942 o. 1944) samt det självbiografiska verket *Mil Livs Legende* (7 bd, 1916—28).

Jörgensen, Thorvald (1867—1946), dansk arkitekt, återuppförde *Christiansborgs flott* i Köpenhamn.

Jörgensen, Ellen, f. 1877, dansk historiker, kännare av medeltidens nordiska källor.

Jörlanda, kommun i s. Bohuslän, Göteb. 1.; Stenungsunds landsf.distr., Inlands doms. 1,213 inv. (1947).

Jörn, kommun i mell. Västerbotten, Västerb. 1.; Jörns landsf.distr., Västerb. n. doms. 5,588 inv. (1947), därav i Jörns municipalsamhälle 1,057.

Jösse domsaga, Värmlands 1., ett tingslag med tingsställe i Arvika. 35,505 inv. (1947). Domarens adr.: Arvika.

Jösse Eriksson, d. 1436, Eriks av Pommern fogde över Västmanland o. Bergslagen, av dansk börd, framkallade genom sin hårdhet Engelbrekts bonderesning 1434, varvid J. fördrevs o. slutl. mot given lejd avrättades.

Jössefors, träsliperi o. pappersbruk i v. Värmland, Arvika kommun. Ag. Billeruds AB.

Jösse härad, Värml. 1., omfattar 9 kommuner: Kola, Eda, Bogen, Gunnarskog, Ny, Ålgå, Mangskog, Brunskog o. Boda. 20,778 inv. (1947). Jösse domsaga.

Jösse kontrakt, Karlstads stift, Värml. 1., omfattar 13 församlingar. Kontraktsprostens adr.: Arvika.

Jössing, efter den britt, uppbringningen av tyska hjälpfartyget Altmark i Jössingfjord febr. 1940 av Nasjonal Samling präglad benämning på med England sympatiserande norrman.

K

K k, antikva el- latinsk stil *K k*, kursiv. 𝔎 𝔨, fraktur el. tysk stil. 𝔎 𝔨, gotisk stil.

K i. Rom. siffertecken = 250; K = 250,000. — 2. Kem. tecken för en atom kalium. — 3. °K anger kelvingrader.

Kaag, höll. enmastat mindre fiskefartyg.

Kaalund [kå-], Hans Vilhelm (1818—85), dansk skald, efterromantiker. Bl. diktsaml. *Et Foraar* (1858) o. *En Eftervaar* (1877).

Ka'ba, arab., »tärning»; islams främsta helgedom, belägen **inom** moskén el-Harams område i Mecka. Består av en fyrkantig byggnad, behängd med ett svart sidentäcke (se bild); inmurad i s.ö. hörnet finnes den heliga svarta stenen. Varje muhammedan är skyldig att företaga en vallfärd till Kaba.

Kabakovsk', stad i förvaltningsomr. Sverdlovsk, Ryssland, ö. om Ural. 65,000 inv. (1939). I närh. järngruvor. Metallindustri.

Kaba'l (av hebr. *kabbala)*, hemlig sammanslutning, sammansvärjnine. ränker. Jfr Cabalen.

Kabardiniska republiken, autonom sovjetrepublik i n. Kaukasien, genomfluten av fl. Terek. 11,800 kvkm, 360,000 inv. (1939), kabardiner, balkarer m. fl. Boskapsskötsel o. åkerbruk. Huvudstad: Naltjik.

Kabb'ala (hebr., »det mottagna»), urspr. benämning på vissa gammaltestamentliga skrifter o. traditioner. Under medeltiden namn på en hemlig, mystisk lära, som ansågs giva nyckeln till världsordningens mening. — Kabbala i s't i ş k, hörande till kabbala; hemlighetsfull, mystisk.

Kabbeleka, art av örtsläktet *Caltha.*

Kabel. *Elektrotekn.* Elektrisk ledning, vanl. av en el. flera inbördes isolerade koppartrådar, en- resp. flerledarekabel, avsedd att nedläggas i marken, jordkabel, i gruvor, gruvkabel, el. i sjöar o. vattendrag, sjökabel. Som isoleringsmaterial användes num. huvudsakl. oljedränkt papper. Kablar måste för att tåla de ganska stora dragpåkänningarna

Ord, som saknas på K, torde sökas på C el. (för ryska ord) på H.

dessutom i allm. armeras med inlagda järnband el. järntråd o. förses med blymantel, vilken i särskilda maskiner pressas kring kabeln. — *Sjöv.* Grovt kabelslaget tågvirke, anv. till bogsering, förhalning m. m. Jfr Kardel.

Kabelgatt, förvaringsrum för tågvirke på handelsfartyg.

Kabeljo (av höll.), en fiskvara, beredd av stor torsk o. långa. Fisken urvattnas först o. får därefter ligga några dagar i salt, varefter den halvtorr pressas ned i fjärdingar.

Kabella'rium, ändlöst tåg el. kätting för hemtagning av kablar el. kättingar.

Kabellängd, till sjöss brukligt längdmått = 185.2 ra C/10 distansminut).

Kabelslaget säges tågvirke vara, när det sammanslagits medsols. Motsats: t r o s s l a g e t.

Kabelstek, sätt att fästa ihop två kablar el. grova rep.

Ka'belvåg, ett av Tyofotens största fisklägen, på Östvågöy, n. Norge. 1,130 inv.

Kabinda, hamnstad i Portug, Västafrika, n. om Kongos mynning. 5,000 inv.

Kabinett' (fr. *cabinet,* av kelt. *caban,* hydda), litet rum (egentl. för förvaring av samlingar, t. ex. myntkabinett, vaxkabinett); avträde; regering, ministär el. en trängre krets av ledande personer inom en ministär.

Kabinettet för utrikes brevväxlingen, ett 1791 upprättat organ för utrikesärendena, 1840 ombildat till utrikesdepartementet, som off. alltjämt benämnes äv. K.

Kabinettsformat, för fotografiska porträtt använt format, vanl. 12 x 16.5 cm.

Kabinettsfråga, fråga, vid vars avgörande en ministär (kabinett) fäster så stort avseende, att dess kvarsittande el. icke är beroende av utgången.

Kabinettskammarherre, högre hovfunktionär, tjänstgörande hos konungen. Kan num. äv. vara hederstitel.

Kabinettskassan betecknade före 1906 de anslag på utrikesdepartementets huvudtitel, som utgingo från sv. o. norska statsverken till avlöningar åt diplomatiska tjänstemän. Även ett hemligt anslag hörde hit, vilket disponerades av utrikesministern med personlig redovisningsskyldighet inför konungen. Kassans överskridande med därav följande skuldsättning framkallade vid 1840—41 års riksdag en häftig strid.

Kabinettskåp, ett mindre skåp för förvaring av kuriosa etc. Det är rikt inrett med lådor o. fack o. vilar på ett bordliknande underrede; kom i bruk vid i5oo-t:s mitt o. var på modet under hela 1600-t. Det ofta dyrbara trämaterialet (ebenholts) pryddes vanl. med inläggn. av elfenben, metaller, sköldpadd, pär-

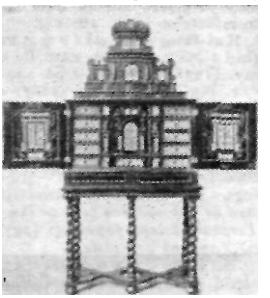

lemor el. olika marmorsorter. Stora kabinettskåp med samlingar av kuriositeter benämnas ofta k o n s t s k å p.

Kabinettssekreterare, ämbetsman i utrikesdepartementet; utövar såsom utrikesministerns närmaste man ledningen av departementets arbete.

Kabinettsstycke, liten målning med varje detalj noggrant återgiven. Kabinettsmåleriet uppstod på 1600-t. i Holland o. fick sitt namn av att dyl. målningar då voro förhärskande i borgarhemmens rum el. »kabinett».

Kabinettsärenden, under frihetstiden vissa regeringsärenden, som på grund av mindre vikt ej behövde avgöras i hela rådets närvaro; efter 1772 det stora flertalet sådana ärenden. Ehuru behandlade i statsrådet ha även efter 1809 en del regeringsmål så rubricerats (inom justitie- o. försvarsdepartementen).

Kabriol [-å'l], k a b r i o-1 e 11' (av fr. *cabriole,* luftsprång), tvåhjuligt, enspänt, lätt åkdon på fjädrar o. med sufflett. Jfr Automobil, Cab o. Cabriolet.

Ka'bul. 1. Biflod fr. h. till Indus. 500 km. Kommer från Afghanistan. — 2. Huvudstad i Afghanistan, vid K. 1. 120,000 inv. Mötespunkt för karavanvägar. Univ., grundat 1932. En ny huvudstad (Dar-el-Aman) var under byggnad ända till 1929, då arbetet härpå upphörde till följd av Amanullahs abdikation.

Kaby'ler, berbisk folkstam i Algeriet o. Marocko, n. Afrika. Jfr Abd el-Krim.

Kabyss', skeppskök; kyffe; hytt.

Kachera [kasje'-] (av fr. *cacher),* dölja.

Kackalo'rum (trol. latinisering, uppkommen i studentslang i anslutning till *kackla)* el. k o 1 o'-r u m, oväsen, bråk.

Kackerlackor, *Blattoi'dea,* inscktordning. I allm. till formen ovala, platta, bruna insekter, vilkas hanar äro försedda med långa, läderartade täckvingar (se bild). Trivas bäst i värme, varför de ofta träffas i bryggerier o. bagerier. Förekomma i ett stort antal arter o. Släkten, särsk. i varma länder. Ohyra.

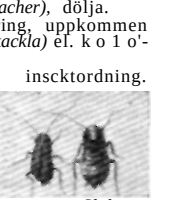

Kadas'ter, dets. som kataster.

Kada'ver (av lat.), död djurkropp, as, lik.

Kadaveri'n, p e n t a m e t y l e n d i a m i n, $H_2N \cdot (CH_2)_B \cdot NH_S$, en amin, som bildas genom sönderdelning av aminosyran lysin vid äggviteämnenas förruttnelse. Råknas till ptomainerna (likgifter) men är icke giftig. En närbesläktad förening är putrescin.

Kadaverlydnad, blind lydnad. Uttrycket härrör från jesuitordens bestämmelse, att dess medlemmar gentemot en överordnad måste i sin lydnad vara motståndslösa som ett lik (lat. *cada'ver).*

Ka'den-Bandrow'ski, J u l j u s z (1885—1945), polsk författare. Polska akad:s sekr. 1933. Hans mest kända romaner äro: *Czame skrzydla* (2 bd, 1928—29; De svarta vingarna) o. *Mateuz-Rigda* (3 bd, 1933), realistiska skildringar av livet i Polen efter Första världskr.

Kadens [-dangs'] (fr. *cadence,* it. *caden'za;* cgentl. fallande). 1. Följd av toner el. ackord, som bildar slutet på en musikalisk sats. — 2. I en instrumentalkonsert (vanl. i första satsen) inlagd fantasi, som spelas av solisten utan orkesterbeledsagning. Är komponerad antingen av tonsättaren själv el. av någon framstående solist.

Ka'der (fr. *cadre,* ram, av lat. *quad'rum.* fyrhörning), den fast anställda personalen vid krigsmakten, särsk. av befälsgrad.

Kadett' (av fr. *cudet,* den andre el. yngste sonen i en familj), elev vid skola för utbildning av officerare.

Ka'di, domare i muhammedanska länder.

Kadi'jevka, förr S e r g o, stad i ö. Ukraina, SSSR. 68,000 inv. (1939). Stenkolsgruvor.

Kadiubek (kadlo'bek|, W i n c e n t y (1160—1223), polsk biskop, kanoniserad 1764, krönikeskrivare *(Chronica Polonorum).*

Kadmie'ra, överdraga annan metall med kadmium. Utföres galvaniskt.

Ord, som saknas på K, torde sökas på C el. (för ryska ord) på H.

Kad'mium, en vit metall, hårdare än tenn, kan dragas till tråd o. uthamras till bleck. Kem. tecken *Cd*, atomvikt 112.41 (8 stabila isotoper), atomn:r 48, spec. vikt 8.64, smp. 321°, kokp. 767°. Förekommer i små mängder som mineral i förening med svavel. Metallen användes som överdrag på järn, i lättsmälta legeringar o. i normalelcmcnt. Föreningarna äro giftiga". Kadmiumsulfid, CdS, användes som gult färgstoff (kadmiumgult) o. i blandning med kadmiumselenid som ett rött färgstoff, kadmiumrö 11, vilket num. ersätter cinnobcr.

Kadmiumelement, dets. som Westonelemcnt.

Kadmos, i grek. myt. Tebes grundläggare.

Kadrilj' (av fr.), fransäs, dansad av 4 par.

Kaducé (lat. *cadu'ceus),* Hermes' (Mercurius') vingprydda, av två ormar omslingrade liäroldsstav (se bild). Sedermera sinnebild för köpenskapen.

Kaffa. 1. K. el. Go'mara, landskap i s.v Etiopien. — 2. K. el. Kefe, på 1300—1400-t namn på Feodosija.

Kaffe (av arab. *kahwa,* ett ord av ovisst ursprung, tidigast belagt i betydelsen *vin),* benämning på fröna (»bönorna») av *Coffea*-arter o. på den av dem beredda drycken. Viktigast är *C. ara'bica* (Etiopien, Östafrika), nu odlad överallt i tropikerna, särsk. i Brasilien. Fröna innehålla koffein (en purinbas), som har en upplivande verkan på nervsystemet. Kaffe infördes i Sverige först i börj. av 1700-t.; förbrukningen blev snart föremål för reglerande lagbestämmelser o. förbjöds vid upprepade tillfällen. Sed. 1822 har den varit fri med undantag för ransoneringar under kristider.

Kaffegök el. (kaffe)kask, kaffe med tillsats av brännvin el. konjak. Uttrycket sammanhänger med en folktro om gökgållets skadliga inverkan, mot vilket man kunde skydda sig genom en sup på fastande mage.

Kaffein, dets. som koffein.

Kafferkorn, annat namn för durra.

Kaffrer, en till bantufolken hörande folkgrupp i s.ö. Afrika, mellan Sambesi o. Stora Fiskfloden. Till gruppen höra bl. a. zuluerna.

Ka'fir, arab., »otrogen», muhammedanernas benämning på alla dem som icke hylla islam.

Kafirista'n, berglandskap i ö. Afghanistan, s. om Hindukusj. Omkr. 13,000 kvkm. Före den afehanska erövringen av landet 1896 var befolkningen hednisk, varav namnet (jfr Kafir).

Kafka, Franz (1883—1924), tysk författare o. jurist av judisk börd, f. i Prag. K:s starkt suggestiva noveller, bl. a. *In der Strafkolonie,* o. romaner visa en sträng, mörk livssyn; människan jagas av skuldkänslor o. livet är en evig, obeveklig rättegång. K. har starkt influerat 40-talcts litteratur. Romanerna *Der Prozess* (1925; Processen, 1945). *Das Schloss* (1926; Slottet, 1946) o. *Amerika* (1927; sv. övers. 1947) ha utgivits postumt av Mas Bröd liksom av. *Gesammelte Schrijten* (6 bd, 1935—37).

Kaflås (Kalvas), gods i ö. Västergötland, Ilömbs m. fl. kommuner, Skarab. 1., känt sedan 1300-t.; sedan 1723 i friherrl. ätten von Essens ägo. Manbyggnad från 1770-t.

Kafta'n, turk., österländsk långrock med vida ärmar.

Kaga, kommun i mell. Östergötland, Östergöt]. 1. (past.adr. Malmslätt); Gullbergs landsf.-distr., Linköpings doms. 533 inv. (1947).

Kaga'Ien (av hebr., församling), hemlig centralorganisation för det finl. passiva motståndet mot förryskningspolitiken, stiftad i Helsingfors hösten 1901. Bl. medl. I,. Mechelin o. P. E. Svinhufvud.

Kagano'vitj, I, åsar, f. 1893, rysk politiker, sekr. i kommunistiska partiets centralkommitté 1928—35, folkkommissarie för transportväsendet 1935—44; sed. 1946 vice ordf. i ministerrådet o. minister för järnvägarna.

Kagera, flod i Britt. Östafrika, utfallande i Victoriasjön. 600 km. K. räknas som Nilens källflod.

Kagg, Lars (1595—1661), greve, riksmarsk, tjänade i fält under Moritz av Oranien o. Gustav II Adolf, försvarade berömligt Regensburg 1634 o. Göteborg 1644—45 samt ledde under Karl X Gustavs 2:a danska krig angreppet på Norge. 1660 medlem av förmyndarstyrelsen för Karl XI.

Kaggeholm, förr Vettersjö, gods i Ekerö kommun, Sthlms 1., känt från 1300-t. Huvudbyggnad från omkr. 1730. Ägdes bl. a. av Bo Jonsson Grip, Lars Kagg, som gav gården dess namn, o. av Erik Lindschöld. Tillhör sed. 1943 Filadelfiaförsamlingen, som där grundat en folkhögskola.

Kagoshi'ma, stad i Japan, på ön Kyushu. 182,000 inv. (1935). Berömd tillverkning av porslin o. vapen.

Kahl, Achatius Johan (1794—1888), präst, i:c stadskomminister i Eund o. kyrkoherde i Stora Råby (1827), bekant för arb. *Tegnér o. hans samtida i Lund* (1851) o. andra Tegnérminnen samt för sina Swedenborgsstudier.

Kahlson, Georg, f. 23/g 1901, fysiolog, prof. i Lund sed. 1938. Energisk förespråkare för bättre ekonomiska villkor för den medicinska forskningen i Sverige. Hed.dr i Oslo 1946.

von Kahr, Gustav (1Ö02—1934), bayersk politiker. K. var mars 1920—sept. 1921 chef för en borgerlig koalitionsregering o. sept. 1923—febr. 1924 »generalstatskommissarie» med vidsträckta befogenheter. Härunder omintetgjorde K. i nov. 1923 Hitlers m. fl. monarkistiska omstörtningsplaner i Miinchen. Undanröjdes vid massavrättningarna 30 juni 1934.

Kaifas [kaj'-], judisk överstepräst omkr. 18—36 e,Kr. En av dem som förordade Jesu korsfästelse (Jon. 18: 14).

Kai-feng el. Kaiföng, stad i Kina, huvudstad i prov. Honan, nära fl. Huangho. 450,000 inv. (1936). Grundad på 800-t. f.Kr.

1. Ka'ila, Erkki (1867—1944), finl. teolog o. politiker (Finska nationella samlingspartiet), biskop i Viborg 1925, Finlands ärkebiskop från 1935. Teol. hed.dr i Uppsala 1941.

2. Kaila, Eino, f. 1890, son till föreg., finl. filosof, prof. i Åbo 1921—30, därefter i Helsingfors. Bl. arb. *Den mänskliga kunskapen, vad den är och vad den icke är* (1939; sv. övers. s. å.), *Personlighetens psykologi* (1934; sv. övers. 1935) o. *Tankens oro* (1945).

Ka'ilas, Uuno (1901—33), finsk författare, skald, förnyare av den finska lyriken; översatt till svenska.

Kaima'ner, *Caiman,* ett släkte krokodildjur, skilt från de närstående alligatorerna bl. a. genom ett verkligt bukpansar. Sydamerika.

Kaima'nfisk el. bengädda, *Lepidos'-*

teus oss'eus, en art benganoider. Huvudet långt utdraget, påminnande om gavialens, kroppen om gäddans. Längd upp till 2 m. Glupsk rovfisk. Nordamerika.

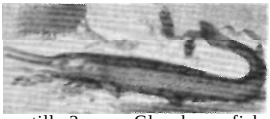

Ka'in, enl. 1 Mos. 4: 1 ff. Adams o. Evas äldste son, sin broder Abels mördare; k a i n s m ä r k e: prägel av brott o. skam.

Kaini't, mineral av klorid o. sulfat av kalium o. magnesium, KC1, $MgS0_{1(}$ $3H_aO$, ett av de som kaligödselmedel viktiga kalisalterna från Stassfurt i Tyskland. Jfr Karnallit.

Kainz [kajnts], J o s e p h (1858—1910), skådespelare av ungersk-judisk börd, en av den realistiska skådespelarkonstens grundläggare i Tyskland o. Österrike.

Kairo [kaj'-], huvudstad i Egypten, vid h. Nilstranden, strax s. om deltat. 1,329,000 inv. (i939)» varav c:a 60,000 européer. Grundad 973.

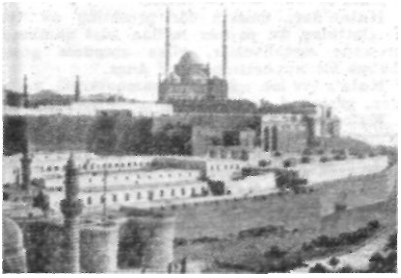

Omkr. 500 moskéer. De mest betydande äro Ibn Tulun o. Kalaun (med värdefulla inventarier) samt sultan Ilassans moské (1356—63). Från Citadellet domineras staden av Mohammed Alis marmormoské (färdig 1857). Islams förnämsta univ., el-Azhar, gr. 972; märkligt egypt. fornmuseum o. bibliotek med arab. handskrifter. Livlig handel o. sjöfart samt ej obetydl. industri. Flygplats Almaza. Vintcrkurort. S.ö. om K. ligga kalif- o. mamluckgravar, prydda med vackra moskéer (se bild), o. i s.v. Gise med stora pyramidfält.

Kairomötet. I K., hölls 22—27 nov. 1943 i anslutning till Teherankonferensen ett allierat möte, i vilket bl. a. Roosevelt, Churchill o. Chiang Kai-shek deltogo, för rådplägning angående den fortsatta krigföringen, speciellt beträffande Japan. Resultatet blev den s. k. S t i 11 a h a v s d e k l a r a t i o n e n, enligt vilken krigets syfte skulle vara att inskränka Japan till själva öarna. I deklarationen förklarades vidare, att Korea »i sinom tid» skulle bli självständigt.

Kaironeia, forngrek. stad i v. Beotien. Vid JK. vann Filip av Makedonien 338 f.Kr. en seger över tebaner o. atenare.

Kairoua n el. K a i r w a n, stad i n. Tunis. 23,000 inv. 1936). En av muhammedanernas heliga städer med talrika kloster o. moskéer.

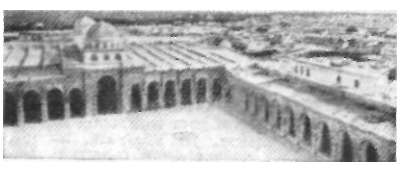

Sidi Okbas moské med material från romerska o. bysantinska byggnader, se bild å föreg. spalt.

Kaisari'je, turk. stad i mell. Mindre Asien. 58,000 inv. (1945). Mattvävning, frukt- o. vinodling. — I närh. ruiner av det forntida Mazaka, Kappadokiens huvudstad, av romarna kallat Caesarea.

Kaiser [kaj'-], F r e d e r i k (1808—72), höll. astronom, chef för Leydens observatorium. Utförde ytterst noggranna observationer av dubbelstjärnor o. planeten Mars.

Kaiser [kaj'-], G e o r g (1878—1945). tysk författare. Skrev expressionistiska skådespel.

Kaiser [kej's°], H e n r y J o h n, f. 1882, amerikansk industriman, väg- o. vattenbyggare. Skapare av Boulderdammen o. Grand Coulee. Har genom en revolutionerande skeppsbyggnadsteknik förkortat byggnadstiden för fartyg o. producerade under Andra världskr. s. k. *Libertyships,* fartyg på 10,000 ton, på 31 dagar. Äv. biltillverkning (märket Kaiser-Frazer).

Kaiser-Friedrich-Museum [kaj'ser-fri'driljmose'om] i Berlin, uppfört 1897—1904, på sin tid en av världens största konstsamlingar.

Kaiserslautern [kaj-], stad i delstaten Rhein-Pfalz, s. Tyskland (Pfalz, Bayern). 71,000 inv. (1939). Betydande industri. Fri riksstad 1252—• 1357-

Kaiserstuhl [kajsersjtol], vulkanberg i s.v. Tyskland, Baden, nära Rhen, med ett 40-tal toppar (den högsta 560 m).

Kaiser Wilhelm Institut [-in'sjtitot], världsberömda tyska institutioner, som huvudsakl. bedrevo naturvetenskaplig forskning, de flesta belägna i Dahlem i Berlin, tillhörande K a i s e r W i l h e l m - G e s e l l s c h a f t z u r F ö r d e r u n g d e r W i s s e n s e h ä f t e n, stiftat iqn på initiativ av kejsar Vilhelm II o. A. von Harnack. Sed. 1946 ha dess institutioner flyttats till Göttingen, där det 1948 bildade Max Planck-Gesellschaft efterträtt K. W. I. som den tyska naturvetenskapliga forskningens förnämsta institution.

Kaj, en med förtöj ningspollare, transportanordningar o. dyl. försedd utbyggnad av en strand, avsedd för lossning o. lastning av därintill förtöjda fartyg.

Kaja el. a'l i k a, *Coloe'us mone'dula,* en kråkfågcl, utbredd över hela Europa, n. Afrika o. v. Asien. Häckar hos oss upp till Jämtland, oftast kolonivis o. helst i gamla byggnader, kyrktorn m. m. I allm. flyttfågel. Svartbrun med askgrå hals o. undersida.

Kaja'k, i polartrakterna använd båt.

Kaj ana, fi. K a j'a a n i, stad i mell. Finland, Uleåborgs l., Österbotten, s.ö. om Ule träsk. 8,300 inv. (1942). Grundad 1651.

Kaja'neborgs slott uppfördes vid i6oo-t:s början på en holme i fl. Kajana, vid staden Kajana, o. förstördes av ryssarna 1716. Statsfängelse på 1600-t.; där höllos bl. a. Johannes Messenius o. Wivallius fängslade.

Kaj'anus, R o b e r t (1856—1933), finl. musiker, framstående dirigent, 1897—1926 musiklärare vid univ. i Helsingfors, erhöll 1923 professors namn. Körverk, sång- o. pianostycken.

Kajepu'tolja, en flyktig, aromatisk olja, som utvinnes genom destillation av blad o. frukter av det indomalajiska trädet *Melaleu'ca leucaden'dron* (fam. *Myrtaceae).* Anv. som läkemedel.

Ord, som saknas på K, **torde sökas på C el. (för ryska ord) på H.**

Kajma'ner, dets. som kaimaner.

Kajma'nfisk, dets. som kaimanfisk.

Kaju'ta, chefens bostad på örlogsfartyg, ÄV. däckshus akterut på handelsfartyg.

K. A. K., förkortning för *Kungl. Automobilklubben.*

Kakadu'or, papegojor med ofta mera hög än lång, stor o. oerhört kraftig näbb. På huvudet nästan alltid tofs. Svarta, vita o. grå. Australiska området. (Se bild.)

Kakao, benämning på de näringsrika fröna (»bönorna») av arter tillhörande släktet *Theobroma* (fam. *Sterculiaceae),* särsk. *Th. caca'o,* inhemsk i Central- o. n. Sydamerika o. odlad i tropikerna. För att få mild smak underkastas fröna en jäsningsprocess o. bli därefter äv. aromatiska. De innehålla närmare 50 % fett, därjämte kolhydrater, äggvita, garvämne samt purinbasen teobromin, som har en upplivande verkan. Fettet, kakaosmör, vid vanlig temperatur fast, erhålles genom varmpressning av fröna o. användes till pomador o. finare salvor. Av den fettrika återstoden framställes kakaopulver.

Kakel, platta el. särsk. format stycke av bränd, på *en* yta glaseradlera. Användes till väggbeklädnad, kakelugnar m. m.

Kakelugn, murad, vanl. kakelbeklädd eldstadsanordning. Förekom redan under medeltiden. Till form o. dekoration har kakelugnen följt tidsstilarna.

Kakemo'no, jap., rulle av sidentyg el. papper med en trästav i vardera kortändan, med i höjdled utförda östasiatiska målningar. En rulle för breddbilder kallas makimono.

Kakexi' (av grek. *kako's,* dålig, o. *kex'is,* förhållande), det dåliga allmäntillstånd, som utmärker personer lidande av vissa svåra sjukdomar. Består främst i avmagring, kraftlöshet o. grådaskig blekhet.

Ka'ki el. khaki (hind. *kaki,* stoft), impregnerat bomullstyg, vars färg, kakifärg, är föga ömtålig för smuts o. på avstånd är svår att urskilja mot marken. Användes till fältuniformer, sport- o. arbetskläder m. m.

Ka'kiplommon el. persimon, den orangefärgade frukten av *Dio'spyros ka'ki* (fam. *Ebenaceae),* ett i Japan o. Kina allmänt odlat fruktträd.

Kakody'l, en envärd organisk arsenikradikal, $As(CH_3)_2$, som ingår i flera föreningar o. även förekommer fri som en färglös vätska med otrevlig lukt.

Kakoforri' (avgrek. *kako's,* dålig. o. *fone',* ljud), missljud; dissonans i musik. Motsats: enfoni'.

Kakteer el. kak't usar, arter av växtfam. *Cactaceae.*

Kak'tusfikon, den bärlika frukten av *Opuntia ficus indica,* en i Central- o. Sydamerika inhemsk, överallt i tropikerna odlad kaktusväxt.

Kakumina'l (av lat. *cacu'men,* topp), språkljud, som frambringas med tungan mot höga gommen, t. ex. tjockt 1 i vissa sv. dialekter.

Kalabali'k, turk., tumult. — Kalabaliken i Bender 31 jan. o. 1 febr. 1713, en strid vid byn Vamitsa nära Bender, vari Karl XII tillfångatogs efter sin vägran att lämna Turkiet. Efter kalabaliken, för vilken sultanen stod främmande, förbättrades Karls ställning i Turkiet.

Kalaba'rbönor, de hårda, svartbruna, njurformade, intill 3 cm långa fröna av *Physostig'*na veneno'sum* (fam. *Leguminosue),* en i tropiska Vastafrika (Kalabarkusten) växande, störbönliknande art. Innehålla fysostigmin (se d. o.).

Kalaba'rkusten, kustområdet mellan Kamerunberget o. Nigers mynning, Vastafrika.

Kalabre'serhatt, toppig filthatt med breda brätten (bäres av herdarna i Kalabrien).

Kalabrien, it. Cala'bria, landskap, omfattande s.v. halvön av Italien, prov. Catanzaro, Cosenza o. Reggio di Calabria. 15,083 kvkm, 1.9 mill. inv. (1943). Bergigt, skogbevuxet. — I forntiden var K. namnet på s. delen av nuv. Apulien.

Kalahari, stort öken- o. stäppområde i s. Afrika, huvudsakligen inom Bechuanaland. 900—1,200 m ö. h. Rikt på högvilt.

Kalamazoo [k£el°mOso']((stad i Michigan, n. För. Stat. 54.000 inv. (1940). Pappersindustri.

Ka'lamis, grek. bildhuggare, verksam omkr. 480—450 f.Kr. Intet känt verk finnes bevarat.

Kalamite't (av lat.), missöde, olycka.

Kala'n, dets. som havsutter.

Kalan'der, maskin för pressning av tyg o. glättning av papper mellan hårt sammanpressade metallvalsar, vilka stundom göras ihåliga för upphettning med ånga.

Kala's (av lat. *colla'tio,* sammanskott), kollation, gästabud, festmåltid.

Kalcedon [-då'n], täta mineral av kvartsgruppen. Flera vackert färgade varieteter utgöra omtyckta halvädelstenar (heliotrop, grön med blodröda fläckar, karneol [-å'l], eulröd el. röd krysopra's, Rrön, m. fl.). (Se färgplansch.) Vanlig kalcedon är gråaktig, oklart genomlysande. Arkansassten, en grå kalcedon irån Arkansas, användes som brynsten för finare verktyg.

Kalcedon, fordom stad i Mindre Asien, vid Marmarasjön, nära Konstantinopels förstad Kadiköi. 451 e.Kr. säte för 4:e ekumeniska kyrkomötet.

Kalciferol [-rå'l], dets. som vitamin D_2.

Kalcinera, glödga under lufttillträde;" förnska; num. vanl. i bet. bortdriva ett ämnes kristallvatten genom upphettning.

Kalci't, dets. som kalkspat.

Kalcium, en vit, smidig metall, som lätt oxideras i luften. Kem. tecken *Ca,* atomvikt 40.08 (6 stabila isotoper), atomn:r 20. Spec. vikt. r.«, smältp. 845°, kokp. 1,240°. Förekommer rikligt i olika bergarter o. mineral, ss. kalksten, fältspat, apatit o. flusspat. Framställes genom elcktrolys av sinält kalciumklorid. Ralciumföreningarna spela en mycket stor roll i både djur- o. växtorganismer. — Kalciumhydroxid, $Ca(OH)_2$, släckt kalk, ett vitt, i vätten svårlösligt pulver, erhållcs genom begjutning, »släckning», av osläckt kalk med vatten; användes till murbruk, kemisk-tekniska preparat o. som jordförbättringsniccle.l. Jfr Kalkvatten. — Kalciumfosfat, $Ca_3(P0_4)_2$, utgör huvudmassan i djurens ben. Ingår i mineralen apatit o. fosforit. — Kalciumkarbid, CaC_2, erhålles genom upphettning av kalk o. kol i elektrisk ugn. Utvecklar vid begjutning med vatten acetylen o. bildar tills, med kväve kalkkvavc. — Kalciumkarbonat, $CaC0_3$, förekommer i naturen som kalksten, marmor o. krita. Användes som byggnadsmaterial samt till framställning av osläckt kalk o. kolsyra. — Kalciumklorid, klorkalcium, $CaCl_2$ -i- $6H_aO$, erhålles som biprodukt vid framställning av soda; användes inom kylteknikten o. som dammbindande medel på vägar samt i vattenfri form som torkmedel för gaser o. organiska vätskor. Jfr Klorkalk. — Kalciumnitrat, kalksalpctcr, $Ca(N0_3)_2$, fram-

ställes av luftens kväve o. användes som gödselmedel (jfr Norgesalpeter). — Kalcium-oxid, CaO, osläckt kalk, ett vitt pulver el. vita bitar, som erhållas genom glödgning av kalciumkarbonat. — kalciumsilikat av olika sammansättningar ingår i flera bergarter o. utgör en viktig beståndsdel i allt g4as. — Kalciumsulfid, CaS, ett vitt ämne, som efter belysning fosforescerar i mörkret. — *Med.* Inom medicinen ha kalciumsalter (laktat, klorid, fosfat etc.) fått stor användning vid bl. a. allergiska tillstånd som nässelfcber, hösnuva o. astma.

Kaldéen, forntida landskap i s. Babylonien; sedan en kaldeisk dynasti bestigit Babyloniens tron (625 f.Kr.) brukat som namn på Babylonien.

Kaldéer, en semitisk folkstam, som bebodde Kaldéen från n:e årh. f.Kr. o. 625 f.Kr. erövrade Babylonien. Emedan astrologien nått en hög utveckling i Babylonien, kom kaldé i antikens Rom (äv. i GT) att beteckna astrolog el. spåman.

Kalde'iska kristna kallades förr nestorianerna i Persien o. angränsande trakter; num. namn på de till rom.-kat. kyrkan anslutna persiska nestorianerna.

Kalebass'trädet, sv. namn på *Crescen'tia cuje'U.*

Kaledo'nien, lat. Ca1edo'n1a, romarnas namn på n. Skottland.

Kaledo'niska bergskedjan, den genom veckning före devonperioden bildade bergskedja, som från Irland över Skottland, Shetlandsöarna, Orkneyöarna o. Skandinavien sträckte sig till Spetsbergen o. av vilken den skandinaviska fjällkedjan jämte veckbergen i de nämnda länderna utgöra rester.

Kaledo'niska kanalen, eng. *Caledonian canal,* i n. Skottland, går genom Glenmoredalen o. förenar Atlanten med Nordsjön. 97 km lång.

Kalejdoskop [-skåp] (av grek. *kalo's,* skön, *ét'dos,* form, o. *skopéTn,* se), en optisk leksak, bestående av ett med okular o. vinkelspegel försett rör, i vars från ögat vända ända placerats färgade glasstycken o. dyl., som äro fritt rörliga mellan två glasskivor. I vinkelspegeln synas dessa mångdubblade till en stor brokig stjärna, vars utseende förändras, då glasbitarna vid vridning av röret flytta sig inbördes. Kalejdoskopet uppfanns av sir David Brewster 1817.

Kalenda'rium, tabell över helg- o. märkesdagar.

Kalen'der (av lat.), förteckning över årets dagar, ordnade i veckor, månader o. andra perioder, jämte uppgifter av astronomisk, borgerlig el. kyrklig betydelse. Vår kalender är i huvudsak ett verk av Julius Caesar (julianska kalendern el. »gamla stilen») med av påven Gregorius XIII införda ändringar (gregorianska kalendern el. »nya stilen» från 1583). Protestantiska länder, däribland Sverige 1753—1844, använde någon tid den s. k. reformerade kalendern med astronomisk påskräkning men i övrigt lik den gregorianska kalendern. Den franska revolutionskalendern (1793—1805) indelade året i 12 månader om 30 dygn, vartill lades 5 el. 6 skottdagar vid årets slut. — Beständig kalender (lat. *calenda'rium perfe'tuum)* är en för lång tid giltig tabell, som fordom inristades på en träskiva el. käpp, kallad prim- el. runstav.

Kalenderår, ett år räknat från 1 jan. till 31 dec.

Kalesch' (fr. *caleche),* 1844, fyrhjuligt, halvtäckt åkdon med två mot varandra vända säten. (Se bild.)

Kal'evala, finska hjältedikter, sammanförda till ett diktverk av Elias Lönnrot på grundvalen av sånger, »runor», ur Karelens folkdiktning (utg. 1835; omarb. o. tillökad uppl. 1849; sv. övers. 1864—68). En säkrare, vetenskapligt kritisk bedömning av Kalevaladikterna började dock först på 1880-t. med Julius Krohn. Efter dennes historisk-topografiska metod .(varvid varje sångs vandring från trakt till trakt påvisas) fullföljde sedan sonen Kaarle Krohn detta arbete. Uppfattningen av K. som ett enhetligt epos är numera allmänt övergiven.

Kal'evipoeg, estniskt nationalepos, författat av läkaren F. Kreutzwald (1803—82), som, sporrad av Lönnrots framgång med Kalevala (se d. o.) o. på grund av att flera av Lönnrots runsånger även levde i estnisk folktradition, härmed sökte skapa en estnisk motsvarighet.

Kale'viska avdelningen, en veckad prekambrisk avdelning av berggrunden i Finland. Anses vara äldre än den jatuliska men yngre än den bottniska avdelningen.

Kalf, Wi11em (1622—93), boll. stillebenmålare, mest känd genom sina av utmärkta ljus- o. färgskiftningar kännetecknade små målningar med vardagsmotiv.

Kalfak'tor (av lat. *calefa'cere,* göra varm), soldat, som tjänstgör som uppassare åt officer.

Kalfa'tra (av arab.), täta nåten (springorna) på träfartyg; bildligt: nagelfara, strängt bedöma.

Kalfjäll, mark ovan trädgränsen.

Kalgan', kin. Chang-kia, stad i n. Kina, prov. Chahar. Omkr. 70,000 inv. Genom sitt läge vid vägen till Mongoliet o. Sibirien viktig för handeln.

Kalgoorlie [kalgo'01i). stad i Västaustralien. n.ooo inv. (1945)- Medelpunkt i ett guldfält (upptäckt 1892).

Kalguj'ev, ö i N. Ishavet, tillhör förvaltningsomr. Archangelsk, Ryssland. 3,496 kvkm. Tundra. Rik på sjöfåglar. Bebodd av samojeder.

Ka'li, en gammal benämning för kaliumoxid o. kaliuinhydroxid. Jfr Kalisalter.

Kali'ber (av fr.), diametern på loppet i ett eldvapen. Vapnet betecknas ofta med kalibermåttet, t. ex. 6.5 mm gevär, 7.5 cm kanon osv.

Kalibrering, noggrann bestämning av skalor o. mått genom jämförelse med lämplig enhet.

Kalidarium (av lat. *ca'lidus,* varm), varmt växthus.

Kalida'sa (trol. på 400-t. e.Kr.), Indiens främste skald, av vilkens verk dramat *Sakuntala* (sv. övers. 1875) o. den lyriska dikten *Meghaduta* (Molnbudet, 1875) blivit mest berömda o. översatts till de flesta kulturspråk.

Kalif (arab. *chalifa,* ställföreträdare) kallas Muhammeds efterträdare som islams andliga o. världsliga överhuvud.

Kalifa't, en kalifs värdighet, äv. hans världsliga makt. *Hist.* Kalifatet innehades av 1) de fyra första kaliferna (Abu-bekr, Omar, Osman, Ali) 632—661, i strängt rättrogen mening de enda rätta, fritt valda bland profetens trogna, 2) Omajjadernas dynasti 661—750 med Damaskus som huvudstad, 3) Abbasidernas dynasti 750—1517 med huvudstad i Bagdad o. efter mongolernas erövring (1258) i Kairo, 4) turk. sultaner 1517—1922, 5) Abd ul-Medjid 1922—24, då kalifatet avskaffades. — Mindre motkalifat voro Fatimidernas i Kairo omkr. 900—1171 o. Omajjadernas i Córdoba 755—1171.

Kalifo'rniavätska, dets. som svavelkalkvätska.

Kalifornien, eng. Ca1ifornia, en av Amerikas Förenta Stater (sed. 1850), vid Stilla havet. 403,244 kvkm, 8.820,000 inv. (1945)- I s. ett torrt ökenland, i mell. och n. K. den fruktbara Kaliforniska dalen, kantad av bergskedjorna Coast Range o. Sierra Nevada o. vattnad av fl. Sacramento o. San Joaquin.

Ord, som saknas på K, torde sökas på C el. (för ryska ord) på H,

Jordbruk o. fruktodling högt uppdrivna genom konstgjord bevattning. Betyd, boskapsskötsel o. livsmedelsindustri. Goda mineraltillgångar (koppar, kvicksilver, petroleum o. guld). Medelpunkt för världens filmproduktion (Hollywood). — Flera univ., de största i Berkeley, Palo Alto o. Los Angeles. Huvudstad är Sacramento, största stad Los Angeles. — K. upptäcktes på 1500-t. av Cortés, togs i besittning av Spanien under 1600—i7oo-t., blev mexik. provins 1823 o. avträddes 1848 till För. Stat. Jfr Nedre Kalifornien.

Kalifo'rniska halvön, benämning på halvön Nedre Kalifornien, Mexico.

Kalifo'rniska strömmen, kall havsström i Stilla havet vid Kaliforniens kust.

Kaliforniska viken, vik av Stilla havet, mellan halvön Nedre Kalifornien o. Mexicos fastland. Rik på öar. Pärlfiske.

Kalifältspat, dets. som ortoklas.

Kalikut, dets. som Calicut.

Kalika' (eng. *calico,* efter staden *Calicut),* enskaftat, grovt, vanl. enfärgat bomullstyg, användes till foder o. inom bokbinderiet. Jfr Kattun.

Kalilut, vattenlösning av kaliumhydroxid.

Kali'nin, Mihail Ivanov itj (1875—1946), rysk bolsjevikisk politiker, urspr. bonde, 1919 ordf. i Allryska centrala exekutivkommittén o. 1923 ordf. i centr. exekutivkommittén för hela Sovietunionen o. därmed till namnet Sovjetrysslands statschef.

Kali'nin. 1. Pörvaltningsområde i RSFSR, n.v. Ryssland, kring övre Volga. 66,000 kvkm. — 2. Till 1932 Tver, huvudstad i K. 1, vid Volga o. järnvägen I.eningrad—Moskva. 216,000 inv. (1939). En av Rysslands äldsta städer, grundad n82. Textil- o. metallindustri.

Kali'ningrad, ty. Königsberg. 1. Förvaltningsområde i RSFSR, omfattande n.ö. delen av Ostpreussen. — 2. Huvudstad i K. 1. Jfr Königsberg.

Kalisalter, äldre benämning på salter av kalium, numera endast om kaliumsalter, vilka användas som gödselmedel. Jfr Kalium.

Kalisz [kaU'isj], stad i mcll. Polen, vojevodsk . Poznari, vid fl. Prosna, bifl. till Warta. 80,200 inv. (1938). Stor industri. K. är Polens äldsta stad, omnämnd redan hos Ptolemaios som Calissia.

Ka'lium, silvervit, i-värd alkalimetall. Kem. tecken *K,* atomn:r 19, atomvikt 39.096 (stabila isotoper 39 o. 41; dessutom c:a 0.01 % av en radioaktiv isotop med masstalet 40). Spec. vikt 0,87, smältp. 62. j°, kokp. 760°. Metallen framställes genom elektrolys av smält kaliumhydroxid o. måste förvaras i fotogen, emedan den genast oxideras i luften. Användes i fotoelcktriska celler. Sönderdelar vatten med stor häftighet, varvid vätgas utvecklas, som brinner med en av kaliumångor violett färgad låga. Kalium förekommer i naturen som mineralen kainit, karnallit o. sylvin i mäktiga saltavlagringar, särskilt vid Stassfurt. Kaliumsalterna spela stor roll i djur- o. framför allt i växtriket o. ingå som nödvändiga beståndsdelar i handelsgödsel. — Kaliumhydroxid cl. kaliumhydrat, KOH, i lösning kallad ka1i1ut, framställes genom elektrolys av kaliumklorid i vattenlösning. Tar upp fuktighet o. koldioxid ur luften; användes bl. a. till framställning av såpa. — Kaliumkarbonat, pottaska, K_2C0_3, erhölls fordom ur vedaska genom urlakning med vatten o. framställes num. vanl. ur kaliumklorid. Användes som tvättmedel o. vid framställning av såpa o. hårdsmält glas. — Ka-1iumk1orat, klorsyrat kali, $KC10_3$, är ett mycket starkt oxidationsmedel o. avger lätt syre vid upphettning. Användes inom fyrverkeritekniken, sprängämnes- o. tändsticksindustrierna. — Kaliumklorid, klorkalium, KC1, finnes i saltavlagringar (se ovan) o. utgör utgångsmaterial för framställning av andra kaliumföreningar. — Kaliumnitrat, kalisalpeter el. vanlig salpeter, $KN0_3$, framställcs ur kaliumklorid o. natriumnitrat; användes till framställning av svartkrut. — Betr. andra kaliumsalter, se Alun, Brom, Jod, Cyanider, Blodlutsalt o. Mangan.

Kalix, muuicipalsamhälle i Norrb. 1., Nederkalix kommun, vid mvnnineen av Kalix älv. 2,712 inv. (1947). Länslasarett, samrealskola, folkhögskola, militärt flygfält.

Kalix domsaga, Norrb. 1., omfattar ett tingslag. Tingsställen i Rånbyn, Bränna o. Kalix. 37,936 inv. (1947). Domarens adr. Kalix.

Kalixti ner, dets. som calixtiner.

Kalix älv, älv i övre Norrland, upprinner i n. Lappland nära riksgränsen, flyter åt s.ö. genom Lappland, åt s. genom Norrbotten o. utfaller i Bottniska viken. 453 km.

Kalk. *Kem.* **1.** Osläckt kalk, dets. som kalciumoxid. Jfr äv. Kalksten. — 2. Släckt kalk. dets. som kalciumhydroxid.

Kalk (lat. *ca'lix).* Kyrkokärl, ur vilket vid nattvardens utdelande vinet ges nattvardsgästerna i protestantiska m. fl. kyrkor. — *Bot.* Beteckning för ett alltigenom likfärgat hy lie hos blomväxterna. Är detta grönt, säges kalken vara foderlik, i annat fall kronlik.

Kalkalger, alger, i vilkas cellväggar kalk inlagrats. De mest utpräglade, koralliknande formerna tillhöra rödalgerna. Flera mineral, ex. den i Schweiz förekommande granitmarmorn, ha framgått ur utdöda kalkalger.

KaTkas el. Chal'cbas, en siare, som följde grekerna till Tröja.

Kalkbruk, anläggning för framställning av kalk; vanligt murbruk i motsats till cementbruk. Jfr Murbruk.

Kalkcementbruk, blandning av kalkbruk o. cementbruk i växlande proportioner.

Kalke'don, dets. som kalcedon.

Kalkera (av lat. *calca're,* trampa på), avrita en teckning på ett över- el. underliggande papper el. dyl. genom att med en pryl el. penna följa teckningens linjer.

Kalke'rväv, starkt, glatt, genomskinligt material, på vilket ritningar kalkeras (kopieras) med tusch, dels för att bättre bevaras, dels för att giva tydliga ljuskopior. Består av en väv (lämpl. bomulls-), som behandlats med alun, harts, stärkclscklistcr m. m.

Kalkf ilter el. avhärdningsfilter